THE ISRAELITE PRESS The only Jewish Newspaper in Western Canada.

אידישע וואָרט

Office and Place of Business: Israelite Press Bldg., 165 Selkirk Ave., E.
Published daily except Saturday and Sunday.

ENTERED AS SECOND CLASS MAIL MATTER AT OTTAWA.

Subscription: $6.00 per year.
Established 1910 Phones: 55 409—52 213
WINNIPEG — MANITOBA

נאָך א טרויעריקער צופאל

די אידישע אָנענטער איז ניט געבאָרן געוואָרן אין א מוזיקן טאָג. זייט איר אפיציעלער גרינדונג, אין באונדערדס זיים איר ערשטער פאָרזאַמלונג מיט צוויי יאָר צוריק, האָט זי געהאַט איינסטיין גרויסע פאָרלוסטן.

יעדער געדענקט די טרויעריקע פאַסירונגען פון זומער 1929. די אידישע אָנענטער האָט נאָר זיאָס געשריאָן איר ערשטע פייערלאַכע גרינדונגס פאַרזאַמלונג — די ערשטע אידישע אַדוואָקאַטן קאָנפערענץ פון אירע מיטגלידער. די קריגגענדיקע פייעריקע ווערטער פון ליאים מאַרשאַל און וויינצמאַן האָבן נאָך געקלינגען אין די אויערן פון די פאַרשטייער; דער גרויקלאַכער שטייכר איז נאָך געווען אייפן פנים פון אַלע דעלעגאַטן, ווען זיי האָבן זיך וויאַרים באַגריסט איינער דעם אַנדערן אין אָפּנעמען זיך א מזל־טוב, צוליב אַט דער גראַנדיעזער פאַרזיכערונג לאַכונג פון א גרויסן אידעאַל: דאָס פאַראייניקונג פון ס'גאַנצן אידישן טום. פון די פאַרשידענסטע ריכטונגען, פאַר דעם אויפבוי פון דער אַרישער היים אין ארץ־ישראל; די שטימונג איז געווען נאָך אַזאַ דערהויבענע — ווען פון ארץ ישראל זיינען געקומען די שיידעראַכע אידייעס אז הונדערטער אידישע נפשות זיינען כרוטאַר דערמאָרדעט געוואָרן אין ארץ־ישראל פון ווידער אַראַבער . . . אין טאָמער איז דאָס ניט געווען אַזוי, מיט א פאָר טעג שפּעטער געקומען די דערשטוינענדע ידיעה אז ליאים מאַרשאַל, דער גרויסער אַמעריקאַנער אידישער פירער און פאַקטישער גרינדער פון דער אידישער אָגענטור — איינער פון די גרעסטע פיגורן פון היינטיקן אידישן דור — איז פלötצלונג געשטאָרבן — אין באזעל, אין דעם צימער פון וואַנען ער האָט אָנגעפירט מיט א אינייעטער האָנונג, א ווייטן בליק אין א זיאַרים אידיש טאָרן — די אידיש שע פאַליטיק צו גינסטן ארץ־ישראל . . .

אין אַט קומט פאָר דער צווייטער ציאָנאַמעניפאָר, די צווייטע קאָנפערענץ פון דער אידישער אָגענטור. אין יולי 1931. איך אין באזעל; מאַרשאַל איז ניט מער דאָ. איך זיין ארט האָט געהאַרפט זיין וואַרבורג — אין וואַרבורג. מאַרשאַלס רעכטע האַנט, איך א וואַרעמער, איבער געגעבענער איד — וואַרבורג קאָן איך ניט קומען. ער איז קראַנק אין מיד פון ציפּל אַנשטרענגונג צו הערן זיין די פאַרשפּרייטע פאַר צווייגטע אידישע פּראָבלעמען אין ווערלד אין אַלע טיף פאַראינטע רעסיידס. אַנדערע מיין שיין פאַרנעמען וואַרבורגס פלאַץ, אין צווישן די וואָס האָבן זיך דערזיין פעאָק אין זיילק צו נעמען איף זיך די גרויסע פאַראַנטוואָרטלעכקייט איז ד. ק. פרענקל, א שיינער איד, אַן אינטערעסאַנטע פיגור. אין עכט אַמעריקאַנער, ווערכער האָט פון זיינע אינגסטע יאָרן זיך אָפּגעגעבן מיט געזעלשאַפטלעכע פראַגעס בכלל און מיט אידישע וואיסטעטיקע פראַבלעמען בפרט; א מאַן מיט א ברייט מעד זעלט אַנשויאַנג, איינער ווערכער איז אָבער שיין געווען דערווייל מערט פון ארץ־ישראל, ווערכער האָט ניט איינגאַנצן קלאָר פאַרשטאַנען, אָדער בעסער געזאָגט, ווערכער האָט ניט געהאַט דעם צייטיקן הינטערגרונט צו פאַרשטיין דעם גרעסערן אָדער — א מאַן ווערכער איז אָבער גרייט צו טאָן אַלץ וואָס נאָר מעג־לאַך צו פאַרגרינגערן דאָס לעבן פון ליידנדיקע אידן; אין ד. ק. פרענקל ווערט דערוויילט איינער פון די צוויי לייטנדע הויפּט פירער פון דער אידישער אָגענטור — אין דער דערזעלבער צייט, ד. ק. פרענקל — פאַלט איך פלötצלונג מיטן — באַלד נאָך דער קאָנפערענץ פון דער אידישער היים — אין פאַרגיס.

* * * * * *

מיר ווייסן ניט, מיר טאָרן ניט ציען ווערכע ניט איז שלוסן פון די דאָזיקע געשעענישן. דער שכל, די דאָזיקע, דער פאַרשטאַנד דאָס ניט מיר זאָלן ציען ווערכע ניט איז שלוסן פון אַזעלכע פאַסירונגען. ס'איז ניט ראַציאָנאַל צו זוכן עמעס א פאַרבינדונג צווישן דער אָפּהאַלטונג פון דער קאָנפערענץ און די דאָזיקע טראַגישע פאַסירונגען; ס'איז ניטאָ קיין גרונד פאַר ווערכן דאָס איז צוזאַמענהאַנג. אָבער מען קאָן זיך ניט באַפרייען פון אַט דער טרויעריקער "קאָאינסידענץ", דער אומפאַרמייד־לאַכער ציפּאַר. מען מוז עס נאָר פאַרשריבן צו דעם חשבון פון אַלע אַנדערע שווערע אומפאַרשטענדלאַכע טרויעריקע ציפאַרן פון לעבן.

און פאַרגיסן א טרער און גיין ווייטער . . .

ניט פאַרדאַמנונג — נאָר באַשטראָפונג

ווי די "אימא" ניט אונז איבער, האָט דער גריכישער פרעמיער מיניסטער, וועניזעלאָס, ווערכער געפינט זיך איצט אויף א באַזוך אין לאָנדאָן, אויפגענומען א פּראָטעסטענטישע אידישע דעלעגאַציע, וואָס איז באַשטאַנען פון ס'גאַנצן אידישן טום; דעם פרעזידענט פון "דער אידישער אַנענטער" אין דער וויטשטאַנד אין פילע אַנדערע שטעדט. אונדערע מיין שיין פאַרנעמען וואַרבורגס פלאַץ, און צווישן די וואָס האָבן זיך דערזיין פעאָק אין זיילק צו נעמען אויף זיך די גרויסע פאַראַנטוואָרטלעכקייט איז ד. ק. פרענקל, א שיינער איד, אַן אינטערעסאַנטער פיגור. אין עכט אַמעריקאַנער, ווערכער האָט פון זיינע יאָרן זיך אָפּגעגעבן מיט געזעלשאַפטלעכע פראַגעס בכלל און מיט אידישע וואיסטעטיקע פראַבלעמען בפרט; א מאַן מיט א ברייט מעד זעלט אַנשויאַנג, איינער ווערכער איז אָבער שיין געווען דערווייל מערט פון ארץ־ישראל, ווערכער האָט ניט איינגאַנצן קלאָר פאַרשטאַנען, אָדער בעסער געזאָגט, ווערכער האָט ניט געהאַט דעם צייטיקן הינטערגרונט צו פאַרשטיין דעם גרעסערן דעם גרונט־עסער. א מאַן ווערכער איז אָבער גרייט צו טאָן אַלץ וואָס נאָר מעג־לאַך צו פאַרגרינגערן דאָס לעבן פון ליידנדיקע אידן; אין ד. ק. פרענקל ווערט דערוויילט איינער פון די צוויי לייטנדע הויפּט פירער פון דער אידישער אָגענטור — אין דער דערזעלבער צייט, ד. ק. פרענקל — פאַלט איך פלötצלונג מיטן — באַלד נאָך דער קאָנפערענץ פון דער אידישער אָגענטור. אין אַט דער אַנדערער אָפּהאַלטונג פון דער אידישער אָגענטור,